

การพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4
สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี*
DEVELOPMENT OF A LIFE SKILLS TRAINING PACKAGE ON
THE FOUR PRINCIPLES OF SANGHAVATTHU 4 FOR VOCATIONAL STUDENTS OF
ASIA LOPBURI TECHNOLOGICAL COLLEGE

เจี๊ยม ลิมทรงพรต*, พรทิพย์ วรรณวิโรจน์, ทศนีย์ มงคลรัตน์

Jueping Limsongprot*, Porntip Wannawiroj, Tassanee Mongkolrat

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: Juepinglp@gmail.com

*Tel: 095-546-9395

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์สำหรับนักศึกษา อาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี 2) พัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี และ 3) ทดลองใช้และปรับปรุงชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยดำเนินการวิจัยและพัฒนา 3 ระยะ ได้แก่ การสำรวจปัญหาและความต้องการ การพัฒนาชุดฝึกทักษะ และการทดลองใช้พร้อมปรับปรุงเครื่องมือ ประชากรประกอบด้วยนักศึกษา 103 คน และผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงนโยบายรวมทั้งสิ้น 27 คน ใช้เครื่องมือทั้งแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความต้องการพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ 4 จำนวน 5 ชุด ซึ่งได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีศักยภาพในการส่งเสริมทักษะมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการทดลองใช้ตามแบบแผน One Group Pretest-Posttest Design พบว่า คะแนนทักษะหลังการใช้ชุดฝึกสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของชุดฝึกอย่างชัดเจน นอกจากนี้ นักศึกษามีความคิดเห็นต่อชุดฝึกในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.79) และผลการประชุมเชิงนโยบายชี้ว่าชุดฝึกมีความเป็นไปได้ มีประโยชน์ เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของวิทยาลัยในระดับสูงมาก ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.16)

คำสำคัญ: ชุดฝึกทักษะชีวิต, มนุษย์สัมพันธ์, สังคหวัตถุ 4, นักศึกษาอาชีวศึกษา

Abstract

This research aims to: 1) Study the problems and needs in developing life skills in interpersonal relationships for vocational students at Asia Technology College, Lopburi; 2) Develop a life skills training package in interpersonal relationships based on the Four Principles of Social Harmony for vocational students at Asia Technology College, Lopburi; and 3) Test and improve the life skills training package in interpersonal relationships based on the Four Principles of Social Harmony for vocational students at Asia Technology College, Lopburi. The population consisted of 103 students and 27 informants from interviews, focus group discussions, and policy meetings. A variety of tools were used, including questionnaires, interview forms, and assessments. Statistics used included frequencies, percentages, means, standard deviations, t-tests, and content analysis. This research was a research and development (R&D) project conducted in three phases: identifying problems and needs, developing a skills training package, and pilot testing and refining the tools. The population consisted of 103 students and 27 informants gathered through interviews, focus group discussions, and policy meetings. The research tools included questionnaires, interviews, and evaluation forms. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and content analysis. The findings indicated a high level of need for students to develop interpersonal skills. Therefore, the researchers developed five life skills training packages based on the Four Principles of Social Harmony (Sanghahavatthu 4). These packages were evaluated by experts as highly suitable and effective in promoting students' interpersonal skills. The results of the One Group Pretest-Posttest Design showed that post-test skill scores were significantly higher than pre-test scores at the .05 statistical significance level, clearly reflecting the effectiveness of the training package. Furthermore, students expressed a high level of positive opinion of the training package ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = 0.79), and policy discussions indicated a very high level of feasibility, usefulness, appropriateness, and relevance to the college context ($\bar{x} = 4.85$, S.D. = 0.16).

Keywords: Life Skills Training Package, Interpersonal Skills, Sanghahavatthu 4, Vocational Students

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อทุกมิติของสังคม โดยเฉพาะระบบการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและทำงานท่ามกลางพลวัตของโลกยุคใหม่ แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร

นวัตกรรม และทักษะชีวิต (พรชัย เจตมาน และคณะ, 2559); (ตะวัน เทวอักษร, 2555); (วิจารณ์ พานิช, 2555) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษามิได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงวิชาการ หากแต่ต้องพัฒนาสมรรถนะที่เอื้อต่อการปรับตัว การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหาในบริบทที่ซับซ้อน ในระดับนโยบาย รายงานการประชุมระดมความเห็นเกี่ยวกับวิกฤตคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (พ.ศ. 2566) บ่งชี้ถึงช่องว่างเชิงสมรรถนะระหว่างคุณภาพของบัณฑิตอาชีวศึกษาและความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะทักษะด้านการสื่อสาร ความรับผิดชอบ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และความสามารถในการปรับตัว ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าระบบอาชีวศึกษายังเผชิญความท้าทายในการผลิตกำลังคนระดับกลางที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะและคุณลักษณะที่ตอบสนองต่อพลวัตโลก รวมทั้งแผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่มุ่งส่งเสริมสมรรถนะกำลังคนให้สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ การกำหนดทิศทางเชิงนโยบายดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะแรงงานเป็นวาระสำคัญระดับชาติ

เมื่อพิจารณาในมิติของทักษะชีวิต องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การตระหนักรู้ในตนเอง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การสร้างสัมพันธภาพ การจัดการอารมณ์ และการจัดการความเครียด โดยเฉพาะทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในองค์กรและสังคมที่มีความหลากหลาย (Post Today, 2561) ทั้งนี้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ความร่วมมือ และบรรยากาศองค์กร ในทางกลับกัน การขาดทักษะดังกล่าวอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและประสิทธิผลที่ลดลง (โคเวีย, สตีเฟน อาร์, 2556) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์มิได้เป็นเพียงมิติทางพฤติกรรมศาสตร์เท่านั้น หากยังสามารถเชื่อมโยงกับฐานคุณธรรมทางสังคม โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดี ความเอื้อเฟื้อ และความเสมอภาคในหมู่คณะ หลักการดังกล่าวสามารถอธิบายเชิงทฤษฎีได้ว่าเป็นกรอบคุณค่าที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมเชิงบวก (Prosocial Behavior) และสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จึงอาจประยุกต์เป็นฐานแนวคิดในการพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ให้มีทั้งมิติด้านทักษะและมิติด้านคุณธรรมควบคู่กัน

สำหรับบริบทของวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี ที่ผ่านมามีได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทั้งด้านวิชาชีพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการจิตอาสา และการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับสถานประกอบการในรูปแบบทวิภาคี อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ยังดำเนินการในลักษณะกิจกรรมเสริมเป็นครั้งคราว และยังไม่มีชุดฝึกหรือเครื่องมือที่เป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อวัดและพัฒนาอย่างชัดเจน จึงเกิดความจำเป็นในการออกแบบและพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตที่มีโครงสร้างชัดเจน สามารถนำไปใช้ได้จริง และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในวิทยาลัยฯ อย่างเป็นทางการตามสภาพการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดลพบุรี ยังคงประสบปัญหาการผลิตแรงงานฝีมือที่ไม่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน จากการสะท้อนข้อมูลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า นักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษามีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับการทำงานกับผู้ร่วมงาน และมีความต้องการให้สถาบันอาชีวศึกษาพัฒนา

ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2564) ดังนั้น การพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ การพัฒนาชุดฝึกทักษะตามหลักสังคหวัตถุ 4 นี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ให้กับนักศึกษาอาชีวศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี เพื่อให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและประสบความสำเร็จในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี
2. เพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี
3. เพื่อทดลองใช้และปรับปรุงชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์

ระยะที่ 1 เป็นขั้นตอนการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อกำหนดองค์ประกอบหรือคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่จำเป็น และกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิต

ประชากรในระยะนี้ประกอบด้วยนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 103 คน และศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2567 จำนวน 41 คน นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้แทนสถานประกอบการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในระยะนี้ ได้แก่ แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ต้องการพัฒนา การดำเนินการเริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการเชิงลึก ควบคู่กับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากศิษย์เก่าด้วยแบบสอบถาม ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาชุดฝึกในระยะต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพชุดฝึกทักษะชีวิต

ระยะที่ 2 เป็นขั้นตอนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของ (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 รวมทั้งพัฒนาแบบประเมินทักษะชีวิตและแบบสอบถามความคิดเห็นต่อชุดฝึก โดยนำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 มาเป็นฐานในการออกแบบเนื้อหา โครงสร้างกิจกรรม และเครื่องมือวัดผล

ผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการสนทนากลุ่มและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและชุดฝึก มีจำนวน 9 รูป/คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในระยะนี้ ได้แก่ ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 แบบประเมินทักษะชีวิต และแบบสอบถามความคิดเห็น

การดำเนินการเริ่มจากการยกร่างชุดฝึกและเครื่องมือ จากนั้นจัดการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ความสอดคล้องของกิจกรรมกับหลักสังคหวัตถุ 4 และความครอบคลุมของตัวชี้วัดทักษะชีวิต ต่อมาให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.50 - 0.80 และตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยแบบสอบถามคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์มีค่า $\alpha = 0.93$ แสดงถึงระดับความเชื่อมั่นที่สูง หลังจากนั้นจึงปรับปรุงชุดฝึกและเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้ในระยะที่ 3

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และปรับปรุงชุดฝึกทักษะชีวิต

ระยะที่ 3 เป็นขั้นตอนการทดลองใช้และปรับปรุงชุดฝึกทักษะชีวิต โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อน - หลัง (One Group Pretest-Posttest Design) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับ ปวช. และ ปวส. วิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี ซึ่งได้จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

การดำเนินการเริ่มจากการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) ด้วยแบบประเมินทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ จากนั้นดำเนินกิจกรรมตามชุดฝึกที่พัฒนาขึ้น เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกจึงทำการทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) ด้วยแบบประเมินฉบับเดียวกัน พร้อมทั้งเก็บข้อมูลความคิดเห็นของนักศึกษาต่อชุดฝึกด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น นอกจากนี้ ยังจัดประชุมเชิงนโยบายกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 9 คน เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และแนวทางการนำชุดฝึกไปใช้ในบริบทของวิทยาลัย

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกด้วยการทดสอบ t-test ส่วนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือใช้ค่า IOC ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค การวิเคราะห์องค์ประกอบ และค่าสัมประสิทธิ์แปรผัน (CV) ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงนโยบายวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อค้นพบและข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงชุดฝึกให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาอาชีวศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในการพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ผลการศึกษาคุณลักษณะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร พบว่า มี 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความใจกว้าง (Generousness) 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication) 3) ด้านความรับผิดชอบ (Responsibility) 4) ด้านการควบคุมตนเอง (Self-Control) และ 5) ด้านการเห็นอกเห็นใจ (Empathy)

1.2 ผลศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี พบว่า 1) ด้านความคาดหวังต่อทักษะมนุษยสัมพันธ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักสรุปได้ว่า ความคาดหวังหลักของผู้ประกอบการคาดหวังให้นักศึกษาฝึกงาน/ฝึกอาชีพ มีทักษะมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการควบคุมตนเอง ด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ด้านการสื่อสาร ด้านการมีน้ำใจ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความใจกว้าง 2) ด้านการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการทำงาน ผู้ให้ข้อมูลหลัก สรุปได้ว่า ทาน (การให้/แบ่งปัน) การแบ่งปันความรู้ และประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาองค์กร การเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างความสามัคคี ลดความเครียด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแสดงน้ำใจไมตรี และการทักทายพูดคุย เป็นพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ปิยวาจา (การพูดดี) การสื่อสารที่สุภาพ ชัดเจน ตรงไปตรงมา ใช้คำพูดที่เหมาะสม และน้ำเสียงที่น่าฟัง สร้างความเข้าใจ และความประทับใจให้กับผู้ฟัง การสื่อสารที่ดีช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน อุตถจริยา (การทำประโยชน์) จิตอาสา ในการทำงาน การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน และองค์กรโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นคุณสมบัติที่สำคัญ แสดงถึงความรับผิดชอบ ความใจกว้าง และการทำงานเป็นทีม และ สมานัตตตา (การวางตัว) การปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร การปฏิบัติตนให้เหมาะสม การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ และการให้เกียรติผู้อื่น เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการทำงาน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และ 3) ด้านการพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก สรุปได้ว่า สถาบันการศึกษาควรเตรียมความพร้อม ให้นักศึกษามีความกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในการสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การคิดแบบไม่ตายตัว การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และการรู้จักปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ กิจกรรมสมมติ สถานการณ์บทบาทสมมติ การทำงานเป็นทีม การละลายพฤติกรรม เป็นวิธีที่ช่วยพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี เน้นการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร ความรับผิดชอบ ความใจกว้าง การตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมสู่โลกการทำงาน

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการสอบถามคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษาอาชีวศึกษา โดยการใช้แบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (L) ของคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ต้องการพัฒนาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในภาพรวม 4 ด้าน

รายการประเมิน	n = 41		ระดับความต้องการพัฒนา
	M	L	
1. ด้านความใจกว้าง (Generousness)	3.98	0.65	ระดับมาก
2. ด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication)	3.80	0.80	ระดับมาก
3. ด้านความรับผิดชอบ (Responsibility)	4.02	0.70	ระดับมาก
4. ด้านการควบคุมตนเอง (Self-Control)	3.88	0.78	ระดับมาก
เฉลี่ย	3.92	0.65	ระดับมาก

จากตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (L) ของคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ต้องการพัฒนาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในภาพรวม 4 ด้าน พบว่า นักศึกษามีความต้องการการพัฒนาพฤติกรรมหรือคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความต้องการพัฒนาระดับมากที่สุดคือ ด้านความรับผิดชอบ อันดับที่สอง คือ ด้านความใจกว้าง อยู่ในระดับมาก อันดับที่สาม คือ ด้านการควบคุมตนเอง อยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับมาก

2. เพื่อพัฒนา (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี ผลที่ได้ คือ

2.1 ผลการพัฒนา (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรีมี ดังนี้ ผู้วิจัย (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี จำนวน 5 ชุด ประกอบด้วย ชุดที่ 1 สังคหวัตถุ 4 ใช้เวลา 5 ชั่วโมง ชุดที่ 2 ความใจกว้าง ใช้เวลา 10 ชั่วโมง ชุดที่ 3 การติดต่อสื่อสาร ใช้เวลา 10 ชั่วโมง ชุดที่ 4 ความรับผิดชอบ ใช้เวลา 10 ชั่วโมง และชุดที่ 5 การควบคุมตนเอง ใช้เวลา 10 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งสิ้น 45 ชั่วโมง โดยแต่ละชุดมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ 1) หน้าปก 2) คำนำ 3) สารบัญ 4) คำชี้แจงการใช้ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ 5) คำแนะนำการใช้ชุดฝึกทักษะสำหรับครู 6) คำแนะนำการใช้ชุดฝึกทักษะสำหรับนักศึกษา 7) แผนภูมิแสดงลำดับขั้นตอนการศึกษาชุดฝึกทักษะ 8) สารระสำคัญ จุดประสงค์ ขอบข่ายเนื้อหา 9) แบบทดสอบก่อนเรียน 10) ใบความรู้ ใบกิจกรรม 11) เอกสารอ้างอิง 12) แบบทดสอบหลังเรียน 13) ภาคผนวก และ 14) แบบประเมินตนเองหลังปฏิบัติกิจกรรม

2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพ (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี พบว่า 1) การตรวจสอบคุณภาพ (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัย เทคโนโลยีเอเชียลพบุรี จากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า 1.1) กิจกรรมของชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี มีความหลากหลาย สามารถใช้พัฒนานักศึกษาได้ 1.2) รายละเอียดด้านเนื้อหาในชุดกิจกรรมที่เป็นองค์ความรู้ ควรสรุปให้เป็นเฉพาะส่วนที่สำคัญ 1.3) การวัดและประเมินผลชัดเจน สามารถประเมินทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์แต่ละด้านได้จริง 1.4) กิจกรรมของชุดฝึกทักษะชีวิต

ด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษา โดยให้การทำซ้ำ และ 1.5) กิจกรรมมีการบูรณาการกิจกรรมของคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์กับกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้ศึกษามีหลักของการพัฒนาทักษะได้ดีขึ้น 2) ผลการตรวจสอบคุณภาพ (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบประเมิน พบว่า คุณภาพ (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบทั้ง 5 ชุด และ 3) ผลการหาคุณภาพ (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การแปรผัน (CV) มีค่าอยู่ระหว่าง 5.932 - 9.850

3. ผลการทดลองใช้และปรับปรุงชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี

3.1 ผลการทดลองใช้ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี 1) การวัดทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ก่อนเรียน และหลังเรียน ของนักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 99.30 คะแนน และ 154.18 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนวัดทักษะชีวิตก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า คะแนนวัดหลังเรียน ของนักศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ผลความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลัก สังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษามีความคิดเห็นต่อการชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษา อาชีวศึกษา ก่อนและหลังการใช้ทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี รายด้าน

ทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์	ก่อนฝึก		หลังฝึก		t-test	P-value
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
1. ด้านความใจกว้าง	25.42	3.57	36.23	2.82	23.94*	0.000
2. ด้านการติดต่อสื่อสาร	25.22	3.84	39.53	1.05	36.00*	0.000
3. ด้านความรับผิดชอบ	24.53	3.36	38.85	1.96	37.18*	0.000
4. ด้านการควบคุมตนเอง	24.12	3.10	39.56	0.94	57.53*	0.000

* P < 0.05

3.2 ผลการตรวจสอบยืนยันข้อเสนอเชิงนโยบาย การพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามหลักสังคหวัตถุ 4

ผลการประชุมเชิงนโยบายกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ตรวจสอบยืนยันข้อเสนอเชิงนโยบาย การพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความคิดเห็น ดังนี้

สถานประกอบการ ดังนี้ วิทยาลัยควรมีการจัดหลักสูตรที่บูรณาการชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ในการจัดการเรียนการสอน โดยสนับสนุนอุปกรณ์ที่ทันสมัย ครบถ้วนเพื่อส่งเสริม การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสายอาชีพ ช่วงวัยและยุคสมัย พร้อมทั้งควรกำหนดเป็นนโยบายที่สามารถนำชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะนักศึกษา เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมด้านการสื่อสาร ด้านความรับผิดชอบ และด้านการควบคุมตนเอง

ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ วิทยาลัยควรพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจ วิธีการใช้อุปกรณ์ สื่อการสอน คู่มือ และตัวอย่างสถานการณ์ ในการใช้ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พร้อมทั้งดำเนินการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม ให้นักศึกษามีความกล้าแสดงออกและมีส่วนร่วมในการกิจกรรม รวมถึงการคำนึงถึงการจัดจำนวนนักศึกษาต่อกลุ่มให้เหมาะสมกับกิจกรรมนั้น ๆ และมีการติดตามผลของการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4

ตัวแทนครูผู้สอน ดังนี้ ชุดฝึกแต่ละชุดควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมที่มีการทำงานเป็นทีม เน้นการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ โดยมีการติดตามและประเมินผล เพื่อนำผลมาปรับปรุงกิจกรรมให้เกิดประสิทธิภาพต่อไปส่งเสริม

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี” ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี

1.1 ผลการศึกษาคุณลักษณะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร พบว่า มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความใจกว้าง (Generousness) 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication) 3) ด้านความรับผิดชอบ (Responsibility) และ 4) ด้านการควบคุมตนเอง (Self-Control) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมพร แต่เกษม ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมมี 3 องค์ประกอบ คือ ความใจกว้าง ความเห็นอกเห็นใจ และความรับผิดชอบ มีจำนวนตัวแปรทั้งสิ้น 18 ตัวแปร องค์ประกอบของคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จำแนกตามเขตการแบ่งพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบ่งเขตชั้นใน และชั้นนอก มีจำนวนองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบเท่ากัน คือ ความใจกว้าง

การติดต่อสื่อสาร ความรับผิดชอบ และการควบคุมตนเอง มีจำนวนตัวแปรทั้งสิ้น 22 ตัวแปร และสอดคล้องกับ
 กิติมา ปริติดิติก กล่าวไว้ในหนังสือการบริหารและการนิเทศเบื้องต้นว่า คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่สำคัญ คือ
 ความใจกว้าง ความรับผิดชอบ การควบคุมตนเอง ความเห็นอกเห็นใจ และการติดต่อสื่อสาร

1.2 ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์สำหรับ
 นักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
 จำนวน 9 รูป/คน พบว่า

ด้านความคาดหวังต่อทักษะมนุษยสัมพันธ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความคาดหวังให้นักศึกษา
 ฝึกงาน/ฝึกอาชีพ มีทักษะมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการควบคุมตนเอง การปรับตัวเข้ากับ
 สภาพแวดล้อม การสื่อสาร การมีน้ำใจ ความรับผิดชอบ และความใจกว้าง

ด้านการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการทำงาน ผู้ให้ข้อมูลหลัก สรุปได้ว่า หลักธรรม
 ทั้ง 4 ประการ มีบทบาทสำคัญในการเสริมทักษะมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษาอาชีวศึกษา โดยทานช่วยปลูกฝัง
 วัฒนธรรมการแบ่งปันและการทำงานร่วมกัน ปิยวาจาส่งเสริมการสื่อสารที่สุภาพและสร้างความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง
 อติจริยาแสดงถึงความรับผิดชอบและการช่วยเหลือผู้อื่นในงาน และสมานัตตตาเกี่ยวข้องกับการวางตัวเหมาะสม
 การปรับตัว และการให้เกียรติผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น

ด้านการพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้
 นักศึกษามีความกล้าแสดงออก มั่นใจในการสื่อสาร รู้จักปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และ
 สามารถปรับตัวตามสถานการณ์ โดยกิจกรรม เช่น บทบาทสมมติ การทำงานเป็นทีม และการละลายพฤติกรรม
 ช่วยพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะสำคัญที่ควรเน้น ได้แก่ การสื่อสาร ความรับผิดชอบ ความใจกว้าง
 การตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเอง เพื่อเตรียมพร้อมสู่การทำงานจริง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัย
 ของ ธนานนท์ แสงทองทาบ ซึ่งศึกษาการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน
 ได้แก่ การรู้จักตนเอง การเข้าใจสภาพแวดล้อม และการเข้าใจผู้อื่น แสดงให้เห็นว่าทักษะมนุษยสัมพันธ์เป็น
 องค์ประกอบสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกบริบท (ธนานนท์ แสงทองทาบ, 2565)

ผลการศึกษาคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษาอาชีวศึกษา โดยการใช้แบบสอบถาม
 จากกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ได้พฤติกรรม หรือคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ต้องการพัฒนา พบว่า นักศึกษามี
 ความต้องการการพัฒนาพฤติกรรม หรือคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มี
 ความต้องการการพัฒนาระดับมากที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบ อันดับที่สอง คือ ด้านความใจกว้างอยู่ในระดับมาก
 อันดับที่สาม คือ ด้านการควบคุมตนเองอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับมาก

2. การพัฒนาชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา
 วิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี

ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยี
 เอเชียลพบุรี จำนวน 5 ชุด รวมเวลา 45 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) สังคหวัตถุ 4 2) ความใจกว้าง 3) การติดต่อสื่อสาร
 4) ความรับผิดชอบ และ 5) การควบคุมตนเอง โดยแต่ละชุดมีองค์ประกอบครบถ้วนตามหลักการพัฒนาชุดฝึก เช่น
 คำชี้แจง แผนภูมิเนื้อหา ใบกิจกรรม แบบทดสอบ และเฉลย พร้อมแนวทางใช้สำหรับครูและนักศึกษา ชุดฝึกได้รับ

การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิว่าอยู่ในระดับดีมากทุกองค์ประกอบ สะท้อนว่าการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เชื่อมโยงสถานการณ์จริง และเน้นการปฏิบัติ เช่น การทำงานกลุ่ม การสะท้อนคิด และการจำลองสถานการณ์ มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษา ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ หลักการพัฒนา ชุดฝึกอ้างอิงแนวคิดของ สุจิต เหมวัลย์, สุคนธ์ สินธานนท์ ที่เน้นความเหมาะสมตามพัฒนาการ ลำดับความยากง่าย คำชี้แจงที่เข้าใจง่าย ความถูกต้องของเนื้อหา ความแตกต่างระหว่างบุคคล การใช้สื่อ เกม รูปภาพ รวมถึงการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงผู้เรียนรายบุคคล นอกจากนี้ การบูรณาการสังคหวัตถุ 4 ในทุกชุดช่วยยกระดับคุณภาพ (สุจิต เหมวัลย์, 2555); (สุคนธ์ สินธานนท์, 2553) โดยสอดคล้องกับข้อค้นพบของ พระครูธรรมธร เดโช ฐิตเตโช (สำเร็จ) ที่ชี้ว่าสังคหวัตถุ 4 ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา เป็นหลักธรรมสำคัญสำหรับการสร้างความสามัคคี เกื้อกูล และการอยู่ร่วมกัน จึงเป็นฐานคิดที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ในบริบทอาชีวศึกษา (พระครูธรรมธร เดโช ฐิตเตโช (สำเร็จ), 2567)

3. การทดลองใช้และปรับปรุงชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับนักศึกษา อาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีเอเชียลพบุรี

ผลการทดลองใช้ชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า คะแนนทักษะหลังการใช้ชุดฝึกสูงกว่าก่อนใช้ชุดฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าชุดฝึกสามารถพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษาได้จริง สาเหตุเกิดจากการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ พร้อมบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตและการทำงานของนักศึกษาโดยตรง ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ โศภิตา เณว้อง ที่พบว่า โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สามารถเพิ่มระดับมนุษยสัมพันธ์ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ (โศภิตา เณว้อง, 2562) และสอดคล้องกับงานต่างประเทศ เช่น Bender, C. J. G. & Lombard, A. ที่พบว่า โครงการพัฒนาทักษะชีวิตส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Bender, C. J. G. & Lombard, A., 2014) และ Slicker, E. K. et al. ที่ยืนยันว่าทักษะชีวิตสัมพันธ์กับรูปแบบการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในระดับสูง (Slicker, E. K. et al., 2024)

ผลความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อชุดฝึกทักษะชีวิตด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าชุดฝึกมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา กิจกรรม และระยะเวลาเรียนรู้ ความหลากหลายของกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง การพัฒนาความรู้และทักษะทางสังคม รวมถึงจำนวนชั่วโมงที่เหมาะสม ล้วนมีส่วนทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและสามารถนำทักษะที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ เจริญ ขำวารี พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (เจริญ ขำวารี, 2562) เช่นเดียวกับงานของ เชิดตระกูล หอมจำปา และคณะ ที่พัฒนาชุดฝึกทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ระดับอุดมศึกษา และพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิและนักศึกษามีความคิดเห็นต่อคุณภาพชุดฝึกในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะด้านประโยชน์และการนำไปใช้จริง (เชิดตระกูล หอมจำปา และคณะ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

1. การยืนยันและขยายองค์ความรู้ในบริบทอาชีวศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้ขยายองค์ความรู้โดยแสดงให้เห็นว่า ทักษะทั้ง 4 ด้านทำหน้าที่เป็น “Core Social Competency” ของกำลังคนระดับกลาง กล่าวคือ เป็นสมรรถนะทางสังคมที่ส่งผลโดยตรงต่อการทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบเชิงวิชาชีพ และความสามารถในการปรับตัวในสถานประกอบการ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมิใช่เพียงการยืนยันสิ่งที่มีอยู่แล้ว แต่เป็นการจัดวางทักษะมนุษย์สัมพันธ์ในฐานะองค์ประกอบเชิงโครงสร้างของความพร้อมในการทำงานในบริบทอาชีวศึกษาอย่างชัดเจน

2. นวัตกรรมเชิงแนวคิด: การบูรณาการสังคหวัตถุ 4 กับการพัฒนาทักษะมนุษย์สัมพันธ์

หลักการทั้งสี่นี้ได้เป็นเพียงหลักคุณธรรมเชิงนามธรรม หากสามารถทำหน้าที่เป็น “ฐานกำกับพฤติกรรมทางสังคม” ได้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ทานช่วยสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปันและความร่วมมือ ปิยวาจาส่งเสริมการสื่อสารเชิงบวก อัตถจริยากระตุ้นความรับผิดชอบและจิตอาสา ส่วนสมานัตตตาส่งเสริมการปรับตัวและการวางตนอย่างเหมาะสมในบริบทองค์กร การบูรณาการดังกล่าวจึงก่อให้เกิดโมเดลเชิงโครงสร้างที่ประกอบด้วย 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นคุณค่าเชิงคุณธรรม ชั้นกลไกทางจิตวิทยา และชั้นผลลัพธ์เชิงสมรรถนะ ซึ่งเป็นการจัดระบบองค์ประกอบใหม่ภายใต้กรอบพุทธบูรณาการ และถือเป็นนวัตกรรมเชิงแนวคิดของงานวิจัยนี้

3. กลไกการเปลี่ยนแปลงเชิงทฤษฎี: Cognitive-Affective-Behavioral Process

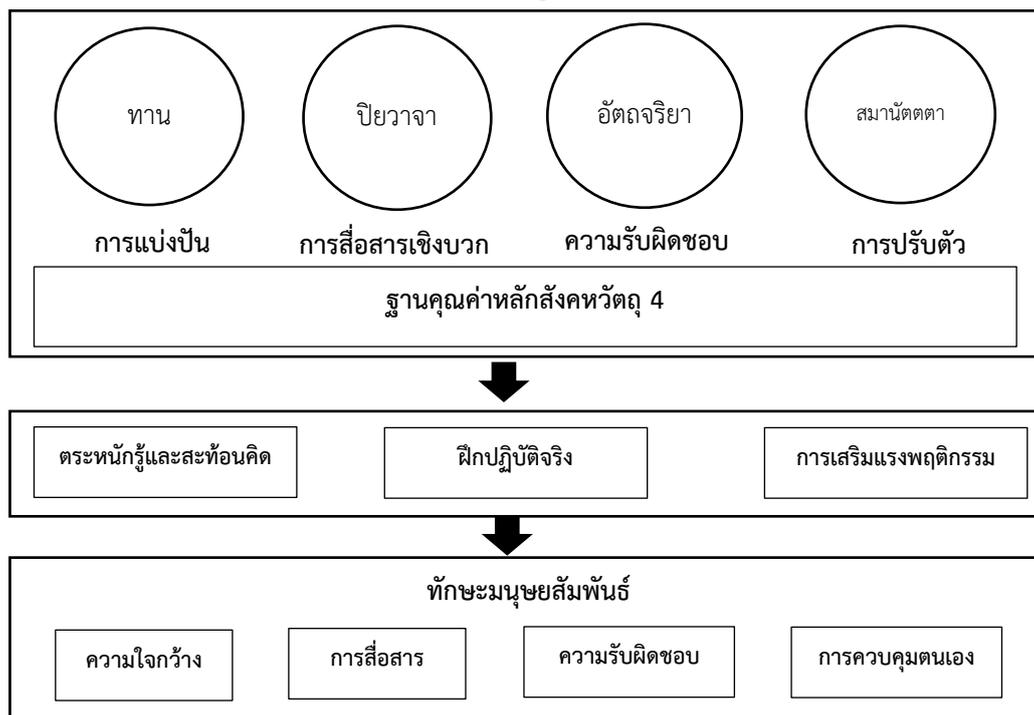
การเพิ่มขึ้นของคะแนนทักษะหลังการทดลองมีได้อธิบายได้เพียงด้วยคำว่า “กิจกรรมมีประสิทธิภาพ” หากต้องอธิบายผ่านกลไกเชิงทฤษฎีที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง งานวิจัยนี้พบว่า กระบวนการพัฒนาทักษะเกิดขึ้นผ่านลำดับขั้น 3 ประการ ได้แก่ การตระหนักรู้คุณค่า การสะท้อนคิดและเชื่อมโยงกับตนเอง และการฝึกปฏิบัติซ้ำในสถานการณ์จริง กระบวนการดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในสามมิติ ได้แก่ มิติทางความคิด มิติทางอารมณ์ และมิติทางพฤติกรรม

4. นวัตกรรมเชิงการออกแบบ: Active Buddhist-Based Learning Framework

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งมิใช่เพียงการระบุว่าชุดฝึกมีความหลากหลายหรือเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของการออกแบบการเรียนรู้ แต่การวิจัยนี้ได้กำหนดโครงสร้างเฉพาะของชุดฝึก 5 ชุด รวม 45 ชั่วโมง โดยจัดลำดับจากหลักระเบียบสู่การตีความเชิงพฤติกรรม ต่อด้วยกิจกรรมสถานการณ์จำลอง และปิดท้ายด้วยการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ รูปแบบดังกล่าวสามารถเรียกได้ว่าเป็น “Active Buddhist-Based Learning Framework” ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ การใช้หลักธรรมเป็นแกนกลางของกิจกรรมเชิงปฏิบัติ และเชื่อมโยงกับสถานการณ์ทำงานจริงในบริบทอาชีวศึกษา

5. โมเดลองค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากการวิจัย

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย สามารถพัฒนาเป็นโมเดลองค์ความรู้ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ 4 กับทักษะมนุษย์สัมพันธ์ในลักษณะกระบวนการเชิงลำดับ กล่าวคือ หลักสังคหวัตถุ 4 ทำหน้าที่เป็นฐานคุณค่า กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้และสะท้อนคิด จากนั้นจึงนำไปสู่การฝึกปฏิบัติซ้ำและการเสริมแรงทางพฤติกรรม จนพัฒนาเป็นทักษะมนุษย์สัมพันธ์ 4 ด้าน และต่อยอดสู่ความพร้อมในการทำงาน

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสี่คหวัตถุ 4 กับทักษะมนุษย์สัมพันธ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษามีความต้องการพัฒนาทักษะมนุษย์สัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ทั้งด้านความรับผิดชอบ ความใจกว้าง การควบคุมตนเอง และการสื่อสาร จึงได้พัฒนา (ร่าง) ชุดฝึกทักษะชีวิตตามหลักสี่คหวัตถุ 4 จำนวน 5 ชุด รวม 45 ชั่วโมง ซึ่งผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ และเมื่อทดลองใช้ พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พร้อมทั้งนักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด อีกทั้งผู้เกี่ยวข้องยังเสนอให้บูรณาการชุดฝึกดังกล่าวในหลักสูตร ควบคู่กับการพัฒนาครูผู้สอนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะมนุษย์สัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมความพร้อมสู่โลกการทำงาน ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ควบคู่กับการศึกษาต่อยอดด้านทักษะชีวิตในมิติอื่น ๆ และการปรับชุดฝึกให้เหมาะสมกับบริบท ความต้องการของสถาบัน กลุ่มผู้เรียน และชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนในระยะยาว ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรขยายการทดลองใช้ชุดฝึกกับกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายและมีจำนวนมากขึ้น รวมทั้งเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของหลักฐานเชิงประจักษ์ 2) ควรพัฒนาและทดสอบชุดฝึกในมิติทักษะชีวิตด้านอื่น ๆ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ภาวะผู้นำ หรือการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และ 3) ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้าง (SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทักษะชีวิตกับผลลัพธ์ด้านความสำเร็จทางการเรียนหรือความพร้อมในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

- โควิทย์, สตีเฟน อาร์. (2556). 7 อุปนิสัยพัฒนาสู่ผู้มีประสิทธิภาพสูง แปลและเรียบเรียงจาก The 7 Highly Effective People, แปลโดย สงกรานต์ จิตสุทธิภากร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็นยูเคชั่น.
- เจริญ ขำวาริ. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ปฏิบัติวิชา งานส่งกำลังรถยนต์ด้วยชุดการสอน เรื่องงานเกียร์รถยนต์โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบสตาดี้ (SDADE Model). วารสารวิชาการเทพสตรี I-TECH, 14(2), 136-152.
- เชิดตระกูล หอมจำปา และคณะ. (2561). การพัฒนาชุดฝึกทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ระดับอุดมศึกษา. วารสาร อัล-อิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 9(18), 33-43.
- ตะวัน เทวอักษร. (2555). สร้างทักษะให้ผู้เรียนพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21. School in Focus, 4(11), 4-19.
- ธนานนท์ แสงทองทาบ. (2565). การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนตามหลักสารานุกรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3), 117-130.
- พรชัย เจตามาน และคณะ. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการสู่การเปลี่ยนผ่านศตวรรษที่ 21: ไทยแลนด์ 4.0. วารสารหลักสูตรและการเรียนการสอนคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2(1), 1-14.
- พระครูธรรมธร เดโช ฉัตรเดโช (สำเร็จ). (2567). ความสำคัญและความเป็นมาของสังคหวัดถุ 4. ธรรมเพื่อชีวิต, 27(1), 1-10.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- โศภิตา เถนว่อง. (2562). การจัดโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อสร้างเสริมมนุษยสัมพันธ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา. Journal of Education Studies, Chulalongkorn University, 47(2), 396-388.
- สุคนธ์ สีนานนท์. (2553). นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- สุจิต เหมวัลย์. (2555). ศาสตร์การสร้างและพัฒนาแบบฝึกทักษะ. กรุงเทพมหานคร: ทรัพย์สุนทรการพิมพ์.
- อนุสรรา สุวรรณวงศ์. (2564). สมรรถนะครูอาชีพสายพันธุ์ใหม่ตามการรับรู้ของครูในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19: กรณีศึกษาจังหวัดลพบุรี. ปญญาภิวัฒน์, 13(3), 178-190.
- Post Today. (2561). ICDL หนูนไทยเตรียมคนรับ 4.0. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.posttoday.com/aec/scoop/563537>
- Bender, C. J. G. & Lombard, A. (2014). Personal and interpersonal effects of a life skills programme on Grade 7 learners. Social Work/Maatskaplike Werk, 40(1), 87-106. <https://doi.org/10.15270/40-1-354>.
- Slicker, E. K. et al. (2024). The relationship of parenting style to older adolescent life skills development in the United States. YOUNG, 13(3), 227-245. <https://doi.org/10.1177/1103308805054211>.